

Husvéti evangélium.

Alapíge: „Mit keresitek a holtak között az élőt?
Nincs itt, feltámadott“. (Lk. XXIV. 5, 6 a.)

Krisztus élettörténete világirodalmi szempontból a nagy klasszikusok mellé állítható. Drámája a maga fenségében és tragikumában páratlan. Különösen az utolsó napi események, az utolsó felvonás mozzanataiból kidomboruló akarata fogja meg lelkünket. Amint az egyik nagy gondolkozó megjegyzi: „Szánalmasságra s borzalomra az egész görög tragédia körében nincs hozzá fogható.“ Mert van-e megrázóbb élmény, mint a büntelent szenvedni látni s ezt hangos tiltakozás nélkül elviselni? Krisztus pedig büntelen volt, lelke mélyéig makulátlan. Hisz egész életén át egy gondolatnak volt rabja, egy hatalomnak szolgája, egy törvénynek a magyarázója: a szeretetnek. Egy különös szeretetnek, melyet a költő így fejezne ki:

„És így rendeltetett:
Hogy ne lehessen soha senkié
És ne lehessen enyém senki se.
És legyek mégis a mindenkié
És legyen enyém az egész világ“.

S mégis kereszthalálra ítélték, mert szeretetének lényegét a világ nem értette meg. Közben a kegyetlen sors gondoskodott, hogy az utolsó órák tragikai fensége elérje a legmagasabb fokot. Emlékezzetek csak vissza, az utolsó vacsoránál amíg szétosztja a megtört kenyeret, az örök testvériség szimbólumát, vele van egy a tanítványai közül, aki pénzért eladta őt. Vergődése a Getsemané kertben, vigyázatlan, alvó barátai, újra a csaló tanítvány, ki csókkal árulja el. A másik tanítvány Péter, aki még hisz benne, ragaszkodik hozzá s akire ő mint sziklára vélte felépíteni az anyaszentegyházat, riadtan megtagadja kakas-szókor. Rettenetes elhagyatottságban a katonák kezére jut, kik durván megkötözik, megostorozzák. Pilátus kézmosása, a tömeg „feszítsd meg“ kiáltása, a fájdalom koronázási jele, a kereszt vonszolása, a nevető, köpködő, durva csöccselék, a keresztrefeszítés két gonosztevő között, a ruháiért koc-

kázó katonák, a borzalmas halál, a világirodalom legmegrázóbb drámáját elevenítik fel szemeink előtt.

„Elvégeztetett“ nyilalik bele az ember lelkébe a gondolat. Aki elbukott, annak nincs joga a feltámadásra. Végzete az örök feledés, örök enyészet.

Elbukott... de vajjon Krisztus halálát lehet-e elbukásnak nevezni. Nem! viharzik felénk a megbizonyosodott keresztény hit. Még a természet, a Krisztusi-dráma eme csodálatosan találó háttere is tiltakozik ellene. Nagypéntekre gyászbaborul az ég, de husvét reggelén felsüt a nap, az örök megújulás ragyogó szimbóluma. Husvétkor feltámadásra készül a természet és a lélek.

Ma a sirvilág lakóira gondolunk s érdekes, afiai, még sem vágyunk a temető felé. Válemi elmondhatatlan érzés visszafog az életbe, ahol minden újra születik vagy folytatódik. Megilletődve állunk meg udvarunk sarkában pompázó virágbaborult körtefa előtt, testünket átadjuk a nap bizsergető csókjainak, lelkünk a szín-csodák világába merül. Most nem gondolunk arra, hogy a körtefát sokszor jég verte, fagy pusztította, vihar megtépte s lombjától minden ősz szivtelenül megfosztotta. Most csak ezt akarjuk látni s örökre a szivünkbe zárni, ezt a minden megpróbáltatásokon diadalmaskodó virágbaborult isteni csodát. Talán megkönnyezzük a vihártépte, lombjavesztett körtefát, hisz sokszor önmagunk sorsát látjuk benne, de lelkünknek hitet, bizalmat, reménységet ez a feltámadó fa ad. Ez zugatja felénk fehér virág-szirmain a husvét evangéliumot: „Mit keresitek a holtak között az élő?” Keressétek őt a feltámadásban! Ami romlandó volt a fában, az elpusztult, ami haszontalan, az elszáradott, ami múlandó, az az idő martaléka lett. De meghagyta az Úr a leglényegesebbet, az életnedvet benne, mely mámoros lüktetésben vágat a kéreg alatt s az ágakon minden tavasszal fehér virágot és zöld lombot hajt.

„Mit keresitek a holtak között az élő?” Teszi fel a kérdést az egyik őr a kisirt szemű asszonyoknak. S azok még fel sem ocsudnak a meglepődött csodálkozásból már felelettel egészíti ki: „Nincs itt, feltámadott.” S tekintetében tovább magyarázza a Jézust keresőknek, az, ami itt van, az összetört test, a legyőzött porhüvely, mely az örök törvények szerint porrá lesz az anyaföld keblében. Olyan ez, mint elcsendesedett tó vize duló vihar után. Egy kibékült, megsemmisülő lélek-sátor, melyből elszálltak az álmok, a vágyak, az akarások. Ez itt a

halott, de ne kerésétek őt e kihült hamvvederben. *Ez nem ő.* Ő nincs a halottak között. Ha találkozni akartok vele menjtek vissza az élők világába. És megtaláljátok őt a tóparti virágderűs mosolyában, melyen keresztül a csüggedőknek hitet prédikált, az országuton haladó emberek látásában, kiknek szemét felnyitotta az élet-titkok megismerésére, a szegény gazdagok és a gazdag szegények boldogság-tanában, az alázatosak tiszta szívében, a megbocsájtók kegyességében, az éhes lelkek kielégítésében, a gyászolók megvigasztalásában, az elesettek és gyöngye gyermekek felemelésében, az elfáradtak, a nyomorultak álmában, a mindennapi kenyeret kérők imájában. Ez itt az elbukott, a legyőzött ember, ott az a feltámadó, diadalmaszkodó lélek. Ti még hozzá vagytok nőve ehhez az emberhez, akinek halál-tusájánál jelen voltatok, még túl mélyen él bennetek a fájdalomtól eltorzult arca, vért verejtékező homloka, utolsó kimulása. És amidőn a keresztről levétettétek s koporsóba tevétek, belétek sujtott a gondolat, hogy *ő nincs többé*, hogy őt örökre elveszítettétek. De eljön az idő, amikor a könnyektől elhomályosult látásotok megtisztul, az elvesztett ember vonásai elmosódnak, és reátaláltok az örökkön előre. De nem itt, a sirvilág lakói között, hanem az életben. „Mit keresitek a holtak között az élőt? Nincs itt, feltámadott.“

E szent husvét reggelén, ha azonos a hangulatunk a sirfelé siető, könnyező asszonyokéval, figyeljünk csak a husvéti evangélium vigasztaló üzenetére. Ha úgy érezzük, hogy mindent elveszítettünk, gondolkozzunk, vajjon nem az fáj-e nekünk, ami mulandó érték az életünkben, ami elveszíthető? Reményik Sándor arany foglalatba kívánczó verssorai jutnak eszembe, melyek találóan fejezik ki gondolataimat. A költő a mi sorsunkat írja le, a mi kesérgő lelkünk hangulatát:

„Az ország elvétetett tőlünk,
Elvétetett a hatalom,
És a dicsőség is elvétetett . . .

És mégis . . .

Az ország megmaradt,
Ő nem a földi ország,
A szemfedős, a könnyel áztatott.
Nem az, nem az! . . .“

Egy darab ég, eszményeinknek országa.

„És megmaradt a hatalom.
Nem a kard élén csillanó erő,
A kard, az eltörött,
Nem az ágyuk torkából ásitó,
Az ágyuk hangos torka néma lőn,
Nem tűzben, vérben edzett vértzet,
Elvette tőlünk azt a végezet.“

*De megmaradt a becsületes, tiszta lelkünk és a lélek mély-
ségeiben adatott nekünk örök menedék s nekünk ez elég!*

„És megmaradt a dicsőség is.
Ó nem az oktalan kevélykedés,
Világ színe előtt hetvenkedő!
Nem a cifrálkodó magyarkodás.
Ez más, ez más,
Nagyon nagyot zuhantunk.
De megmaradt a büszke öntudat . . .
A mi öntudatunk.“

*Imádkozó, munkás emberek vagyunk s azok is akarunk
maradni. S ez a mi kisajátíthatatlan, örök dicsőségünk.* Ezt
nem veheti el tőlünk semmi sem. Mérhetetlen vigasztalódás ez
úgy-e, kesergő testvérem? Ugyanakkor értelmes megmagyará-
zása egy nagy igazságnak. Sohse' keressük az örök értékűt a
muló értékek között. Ne keressük a holtak között az élő. És
sohse' keseregjünk azon, ami elveszett, hanem forduljunk ahhoz,
ami megmaradt, ami feltámad, túl-élve az időket.

Van egy másik vigasztalása a husvétii evangéliumnak, afiai!
Minden elesett embernek, legalább egyszer, Isten alkalmat nyújt
arra, hogy újra talpra álljon. A jégverte virágra is mosolyog a
szivárvány s gyógyító harmatot hullat le az ég. Minden lezuhant
lélek még visszakapaszkodhatik, ha lelke tele van hittel és jóra-
vágyó akarással.

Minden nagy eszményt kereszthalálra ítélnék az emberek,
de ha az át van itatva krisztusi lényeggel és tartalommal, győz
a halálon, sőt hatalma gyarapszik, mint az irtásokban gyökeret
vert virág.

S végül, életünk apró eseményei nem szakadnak bele a
sirba, a küzdelem, a verejték, jó cselekedeteink, kis alkotásaink,
ha át is alakulnak, de tovább élnek, mint itt-ott felbukkanó
habfodrok az élet folyamában. Lelkünk reájuk nyomja bélye-
gét, bennük marad. És az életben marad elköltözött kedveseink
emléke is, kiket csak látszólag szakított el a sir mitőlünk. Csak

az irás szavaira figyeljünk és ne keressük őket a temetőkertben, ott a test van, a földdé vált por, hanem az élők világában, mi közöttünk. És ha az életökben volt valami krisztusi vonás, törhetetlen hit, meleg szeretet, akkor bizonyára reájuk találunk.

Husvéti evangélium, vigasztalásunk örömuzenete! Istennek drága ajándéka, légy a miénk, hogy árván, sorsverten és koldus-szegényen lehessünk megdicsőültek és gazdagok! Ámen.

A szív oltártüze.

(Husvét utáni.)

Alapíge: Lk. XXIV. 31—32.

A zsidó nép vallásában és gondolkodásában nagy szerepet játszott a tűz. Jelképes értéke életük ezer változatában színesebb és mélyebb tartalmat nyer. Lényegét egyétfolyt életükkel. Pusztai vándorlásuk alatt, ha reájuk borult a sötét alkonyat, a tűz melengette fel didergő testüket, a tűz védte meg nyájaikkal együtt reájuk orzó fenevadaktól. Máglyákra rakott áldozataikat a tűz oldotta fel s ontotta szét a földön a terjengő illatot, vagy csapta fel a csillagok felé. Sok mély gondolatnak eredője lett a tűz. Az összegyűjtött rőzsecsomók közt felkigyózó apró lángok, a konzumáció eme fénytanui az élet mulandóságára, sőt megsemmisülésére emlékeztették az elmélyülni tudó embert. Valahol a tűzbe bámulva zokog fel a zsoltáriró borus lelke: „Megemésztetünk a te haragod által“. De a tűz nemcsak emészt, hanem tisztít is. Hatalmas bozótokat, ahová nem hatolhat el emberi kéz, letarol, hogy helyet csináljon egy új tavaszi fakadásnak. A lélek valami tudatalatti társítást eszközölt, amikor Jehovát, ezt a kegyetlenül purifikáló Istent, ki megbünteti az atyák vétkeit a fiakban hetediziglen, az égő csipkebokor lángjaiban jelenteti meg Mózesnek. S vajjon nem ugyanezen gondolat jut-e kifejezésre egy másik képben, ahol a hadak Ura tűz oszlopban jár népe előtt? Világosság a sötétségben. Mélyebben kifejezve, elűzője, megsemmisítője az éjszaka leple alatt reájuk törő szellem-árnyak. A tűz és Isten bevilágítja, megtisztítja a vándorok hosszú utját.

A tűz hatása titokzatos. A fellobbanó pásztortűz mellett észrevétlenül megpezsduül a vérünk, kigyúl az arcunk. Isten hatása époly titokzatos. Azok, akik közelségében élnek, belső, nagy, átütő lánggal égnek, mint Mózes a Sinai hegyen, kinek arca, az irások szerint, sugárzott, „mivelhogy Ő vele szólott“. Ez a belső, titkos láng, az evangélista szerint *a szív gerjedelme, a szív oltártüze*, amiről elmélkedni szeretnék veletek, afiai!

Jézus halálával nagy, megpróbáló idők következtek a tanítványokra. Elszakadt a titkos fonál, mely összetartá őket, ketté tört a lépcső, melyen a csüggedésből a hit birodalmába jártak, szétromboltatott a hid, mely hullámzó életfolyamuk fölé épült, Gyászba borult az égbolt, összebujva könnyeztek a virágok, elhallgattak az ég dalosai. Riasztó csend támadt. És ebben a csöndben mind hatalmasabb árnyakat öltött a kereszt árnyéka. Súlyja mindjobban reánehezedett a megriadt lelkekre s messzeűzte őket, szétszórta a világba. Beteljesedett az irás: „Megverem a pásztort s elszélednek a nyájnak juhái“. Csatát veszített férfiak, aratásra megérett, jégverte kalászosok az élet mezejéről, félelemmel járnak faluról falura. Cél nélkül ödöngenek a poros országutakon, mint valami hazátlan csavargók. Mi célt, mi értelmet találhat az életben az a szolga, kinek gazdája halálában mindene odaveszett? Loboghat-e tűz a tenni-akarássra az olyan tanítvány lelkében, ki mesterével mindent sirbatemetett? El-kiszakadni tehát a világból, az emberek közül, még a meghitt, kis csoporttól is elválni, egyedül maradni, magányba vonulni a fájdalommal. A megsebzett vad maradék erejét összeszedve, indák alá vagy bozót sűrűjébe vonszolja lankadó testét, hogy fájdalmát elrejthesse a világtól. Hogy kínjairól csak egy könnyező ibolyaszál vagy egy megszáno hulló falevél vegyen tudomást. Az összeroppanó lélek szintén a magány után vágyódik, ha reázuhanak a gyötrő szenvedések. Nem jó ilyenkor senkivel találkozni, hiszen ismerőseink, barátaink minden meghitt mosolyában, kézszorításában egy újabb fájdalom rejtőzik. Valamire emlékezünk. A tizenkettő külön-külön önmagában akarta elviselni a veszteséget. Csak ezen a helyen említ az evangélista két tanítványt. Két ágról szakadt, árva lelket, kik igazán érezték az elhagyatottság nyomasztó súlyát.

Pedig ha mélyen belenézünk lelkünkbe, mint a buvár a tenger vizébe, a tanítványok nem voltak annyira egyedül. Bármennyire igyekeztek megszabadulni a megelőző napok ha-

tásától, nem birtak. A sok rossz emlék között magukkal hurcoltak egy pár feledhetetlent. A mester szomorú tekintetét. Az utolsó vacsorai jelenetet. Szájukban maradt az íze a megtört kenyérnek, ajkukon égett a kehely érintése, lelkükbe zsongott az örök husvétok igazsága: „Én élek..” Valóban, afiai, ki tudná végül megmondani, hogy mi melegebb egy élő ember testi jelenléte vagy egy halott ember emléke? És melyik előbb: az alak, melyet lát az ember, vagy az emlék, amely visszajár? És ha megkérdezzük a tanítványokat, melyik világhoz ragaszkodnak erősebben, ahhoz-e, melyet elveszítettek Jézus halálával, vagy ahhoz-e, amelyet megtaláltak?.. világos a felelet. Úgy éltek a Mester körül, mint a vad szőlő indája a tölgyfa körül. Remegve kapaszkodtak beléje, ha az élet viharai zugtak fejük felett. Az ő életéből meritették hitüket, minden tudásukat. De mit ért meg az inda a tölgy koronájának suttozásából, lényének titokzatosságából. Mit ért meg a magasságok felé törésből, a fényből, a hajnali ég alj derengéséből, a napnyugták arany visszanevetéséből? Mindez titok marad, míg a tölgy áll fenségesen. És Jézus valósággal föléje nőtt tanítványainak. Örök titok maradt előttük. Az irások is bizonyítják. Caesarea Filippiben kérdi tőlük: „Minek mondanak engemet az emberek?” „Némelyek Illésnek, mások Keresztelő Jánosnak, vagy egy a próféták közül.” Mondják ők s hangukból kiérzik a bizonytalan találgatás. Jézus most Péterhez fordul: „És minek mondotok ti engemet?” „Te vagy a Krisztus, az élő Isten fia!” Deklamál Péter heves, kitörő gesztussal s érzik, hogy hangjában nem a biztos emberismeret, hanem a pillanatok tüze ég. Valami nem tetszhetik a Mesternek, mert tanítványainak megtiltja, hogy erről bárkinek szóljanak. Nem, ezek az emberek nem értik a *törvényt*, amelyet ő betölteni jött, a *tüzet*, amelyet támasztani akart, az *országot*, amelyről annyit példázgatott. Jó halászok ők a lélek folyamában, szorgalmas szőlőmunkások az Isten mezején, de valami velük jött a multjukból, valami, ami szinte idegenné és érthetlenné teszi előttük lényét és tanításainak értelmét. El kellett vesznie, meg kellett halnia, hogy így pillanatnyilag kiszakadva személyes hatásának varázsköréből, reáismerjenek, igazi lényét felfedezzék. Az aljban lévő ember csak akkor tudja igazán értékelni, hogy mi a csúcsra hágás, ha már egyszer maga is megbirkózott vele. Ha már egyszer neki is véresre törték lábát a lefelé guruló ka-

vicsek, ha verejtékezett arasznyi föllebjutásért s sokszor csüggedésbe esett a sikertelenségek láttán. Jézus a kiteljesedett élet-hegyormot elérte és ebből a szédítő magasságból szemlélte fájó sorsukat, életüket. Nem csupán szemlélte, hanem élte. Sokat és mélyen kell szenvedni, sírni, szeretni, sokat és mélyen kell örülni annak, aki elakarja érni a jézusi magasságokat. A tanítványok élete a nagypénteki tragédia után s szomorúság, elhagyatottság, de a reáemlékezésből fakadó hit és reménység hatása alatt a jézusi utirányvonalat vette fel. Amidőn azt hitték, hogy örökre elveszítették, örökre reátaláltak. Az irások szerint: „Megnyilatkoznak az ő szemeik, és megismerék őt”. Idáig a legteljesebb fizikai közelségben éltek vele. Elkisérték vándor utjain, hallgatták tanításait, az igazi boldogságról, magvetésről, szolgálatról, könyörületről, megbocsátásról, vele voltak a kánaei mennyegzőn s az utolsó vacsorán, felkisérték Jeruzsálembe s a Golgotára. Látták szeliden örülni, haragra gerjedni, szenvedni s megdicsőülni. S mégis valamilyenképen titok maradt előttük. Olyan volt, mint a Déli-sark vagy a Mont-Everest, melyet merész pilóták megközelítenek vagy át is repülnek, de lényegében átkutatni nem tudnak. Hiányzik valami a technikai felszerelésből, most egyből vagy másból. Hiányzik a kulcs a titok megfejtéséhez... Így voltak a tanítványok... De most... „Megnyilatkoznak az ő szemeik és megismerék őt.” Nem a fizikai embert, hanem a szellemit. Az eszme testet öltött, a gondolat kiformálódott bennük, a tanítás lényegét nyert, az ország kibontakozott. Megismerék őt. Szivük oltártüze gerjedezni kezdett. Sietni, tehát, Emmausba! Nem elszaladni az emberektől, a világtól, hanem vissza az emberek közé. Elmondani, kikiáltani, hogy csoda történt az uton, megnyilatkoznak az ő szemeik és megismerék őt. Reátaláltak az igazi Jézusra. Ime itt hozzák őt csüggedő szivükben, most hittel telten. Kipirul az arcuk, kigyúl a szivük oltártüze, szétszórni hát e lángokat. Tüzet támasztani, az ő tüzét, hogy világánál visszanyerjék látásukat a lelki vakok s melegénél életre támadjanak a lelki nyomorultak.

Hogy megértsétek a tanítványok lelki hangulatát, személyes tapasztalatokra kell rávezetnem figyelmeteket afiai! Emlékezzetek csak vissza kis gyermekkorotokra. A pattogó kályha tüzénél nagyapátok beszélt régmúlt nagy időkről. Legendás korok színes egyéniségeiről. Lassan foly belőle a szó, de mindenegy szavának hője, súlya volt. Mindenegy mondatból egy eleven

alak bontakozott ki. Élt, mozgott körülöttetek. Percek multával egy nyüzsgő, zsongó világot varázsolt elétek. Arcotokat parázs pír öntötte el, amint közlelről figyeltétek az élő alakokat. Valami eleddig ismeretlen melegség ömlött el rajtatok, mind forróbbá, cselekvésre lendítőbbé vált bennetek. Szerettetek volna olyanná lenni, mint egyik vagy másik a hősök közül. Szerettetek volna kardot rántani s lesujtani a galád ellenségre, vagy mérföldes csizmákkal átgázolni az akadályokon, hogy kiszabadítsátok a fogságban sinylődő szépséges királyleányt. Ő már nincs köztetek, a mesék világát magával vitte a sírba. De veleték hagyott magából valamit. Valami átütő melegséget, emlékét azoknak a feledhetetlen pillanatoknak. Ha ezekre gondoltok, most is kigyúl az arcotok, hevesen ver szívetek, szent gerjedelmekkel telten. És csak most, így az idők távlatából, ismeritek igazán őt s értitek meg a mesék rejtett tartalmát. Csak most tudjátok, érett ésszel s talán deresedő fejjel, hogy a mesék világa maga az élet s ti vagytok a hősök: arasznyi létért verekedő emberek. Most érzitek, hogy a szív gerjedelme nélkül gyáva, megriadt, menekülő emberekké tett volna az élet. Ő gyujtotta fel szívetekben a hősök megbecsülésének tüzét, hogy e belső tűz által hősökké avattassatok. Így küldötte Isten a hősök hősét, Jézust, hogy kiváltságos életével, példaadásával s feledhetetlen emlékével tanítványokká tegye az ő követőit. Erre a gondolatra értek rá az Emmaus felé tartó tanítványok.

Egy, a fentivel párhuzamos gondolat jut kifejezésre Sienkiewicz halhatatlan „Quo Vadis“-ában. Péter menekül Rómából. Titokban szökik, mint, ki a harcát jó előre elveszítette s csupán maradék életét menekíti. Egyetlen gondja, emlékek nélkül, mult nélkül távozni. Az országúton tart, mély a csönd, de telítve a környezet. Lelke mélyén s a néma csöndben, mint süket tárnákban, nagy robbanások alusznak. Hirtelen fényesség támad körülötte. A fényből egy vérző szívű férfi alakja bontakozik ki. Ismerős hangon szólítja meg: „Uram, hová tartasz?“ Remegve áll meg Péter. Ez a hang olyan meleg, az alak olyan ismerős?! Lám, egyszerre, mintha különös álomból ébredne, reáismer Mesterére. Összerázkodik, a félelem és szégyen vasmarokkal tépi. Sirni szeretne, de nem jönnek könnyei, szólni szeretne, de nincs szava, csak áll némán, mintha lényé szörnyü ólomba lenne verve. Ő az, akinek egyetlen hívó szavára eldobta a hálót s ment embereket halászni. Ő az, a Mester, akit

hűséggel fogadott, hogy követ s szeret mind a csúfos halálig, de, akit hitetlenül megtagadott háromszor, mielőtt a kakas megszólalt. A fájó emlékek raja felzsongott lelkében, látta a Mestert a hegyen, hallotta szívhezszóló szavait: „Boldogok lesztek, mikor titeket az emberek gyűlölnek, és kirekesztenek, és szidalmaznak titeket, és kivetik a neveteket, mint gonoszt, az embernek Fiáért“. Óh mennyire nem értette ő akkor ezeket a szavakat. Elhulltak, elkallódtak értelme mellett, mint valami kidobott földtelen virágok. Egy másik kép tolul lelkébe, a Mester Jánosnak izen, azt izeni, „... hogy a vakok szemek világát veszik, a sánták járnak, a poklosok megtisztulnak, a siketek halanak, a szegényeknek az evangélium prédikáltatik“. Kép kép után elevenedik föl benne, mint csillagok a vaksötét éjen. Látja és hallja a Mestert, amint megáldja tanítványait s elküldi, hogy tanítványokká tegyenek minden népet, hogy prédikálják az Isten országának eljövételét.

Mennyi tűz volt benne akkor s milyen ernyedtek lettek izmai, mennyi vágy élt benne az alkalom után s most, hogy érkezett, hogy eluralkodott rajta a gyáva ösztönös menekülés... Szégyen, kicsufolása a szent ügynek. Testvéreim! Isten munkája titokzatos. A sors fordulása kitapasztalhatatlan. Tenger öbölben enyelgő szellőből, ha korlátaiból kiszabadul, születhetik orkán, egyetlen szikrából kipattanhat egy nagy világégés, egyetlen gondolatból születhetik világréndítő akarat... Péter csak most fedezte fel az igazi Jézust. Régi fogadalmi megújultak s most a pillanat hatása alatt egy hegyeket mozgató hitté dagadtak. S szólt: „Uram! tudom hogy vár a katakombá, a cirkuszok véres porondja, a füstölgő máglyák, mert hiszen így kínozták az első keresztényeket, vár a vérszomjas, örült város, Róma, de szándékomban semmi sem rettent meg, megyek vissza az emberek közé, megyek megváltani a világot... A kereszt, mint bűnjel, nyomasztó súlyával lelkemre nehezedett, megakartam szabadulni szörnyü árnyékától, most felveszem, mint kiváltságos terhet, mint a dicsőség szimbólumát. Tudom, hogy ebben a jelben győzünk!“

Péter feltevése beigazolódott. A szorongattatások pergő tüze várt reá és mindazokra, akik Krisztus követőinek bizonyultak. De túl a máglyák kormos füstjén, a halálhörgéssel telített éjszakában felragyogott a lelkesedés tüze a szívben. S ez a tűz győzött. Tanui vagyunk mi, keresztények.

Testvéreim! Husvét utáni napokban élünk. Az ünnepek úgy usztak el fejünk felett, mint széltépte, könnyü felhők a szomszjas határ felett: fehérén és terméketlenül. Ünnepeztünk, elállt a munka zaja, lehalkultak a gépek, pihentek szerszámaink, agyunk, karunk. Csend támadt. És ebben a különös csendben félénken, sáppadtan hunyorogtak szívünk oltárán a jézusi tanítások szikrái. Tisztán érezhettük, hogy rajtunk nem viharzott át a feltámadás gondolatának izzó hulláma. Nemzetek élete és jövője még mindig csillogó szuronyokon nyugszik. „A történelem zengő kerekeit egy erő hajtja: a vér!” „Akié a kard, azé a kenyér!” És azé a kegyelem! Zúgott a szálló ígék irtózatoss forisszimója fülünkbe. Füstös lángja elpusztítással fenyegetett. S mi megszokott közömbösséggel ünnepeztünk, mint akit a dolgok nem érdekelnek. Most itt állunk az élet országutján. Vajjon találkozunk-e Jézussal, mint az Emmausba siető tanítványok? S ha találkozunk vele, felismerjük-e őt? Kigyúl-e a szívünk iránta? Iránta, ki háborura békét, gyűlöletre szeretetet, tagadásra életigenlést, könnyekre örömet, fájdalomra vigaszt hozott és hirdetett! Ettől függ a mi emberibb életünk. Ámen.

Szivetek az örök fundamentum.

Alapíge: Mt. XVI. 18.

(A derék halmeagiaknak és szórványokban élő hiveimnek).

Sokan a májust bűvös szépségéért szeretik. Varázs-ontásáért, melyet az ég és a föld, mintha királyi nászra készülne, részeg mámorban dob ki magából. Ablakodra hajló barackfa virágok, kerted mögül utcára boruló fehér orgonák e földön. „Isten kalapján,” angyali kezek színes bokkrétái. Mezőid perzsa színe, az égi szimfóniák, melyeket május rendez meg, olyan nagy tökéletességgel a természet grandiózus szinpadán, a hatás, mely lelket betölti, ha látni s hallani tudsz, eleddig ismeretlen világba visz, *kicserél.*

„E sárgaságos földön máma
Lihegve lapul meg a kétség
S pirosan üt ki beteg arcon
A hit és az egészség.

Május: ez az embercserélő.
 Május: be szépek vagyunk máma.
 Május: az örök ember-álom,
 A Jövő harsonája.

Eszünk, vesénk kristályos tiszta,
 Mert Május nagy embercserélő,
 Ma az: amit megérdemelne
 Minden lény, minden élő". (Ady).

Be igazak e szavak, Testvéreim! S milyen jó lenne, ha ez embercserélő májusban mindenki megszépülne. A görögök évezredekkel ezelőtt asszonyaikat művésziiesen szép környezetbe helyezték, hogy a gyermek a környezet hatása alatt megszépüljön születése előtt. Ember, érzed-é, hogy Isten meg akar szépíteni májusban? Borulj le előtte s add át neki magad!

Május azonban nemcsak szépség-ontó, nemcsak embercserélő, hanem emlék-keltő is. S ha szabad első személyben beszélnem, főleg emlékeiért drága e hónap nekem. Apám juttatja eszembe s a vasárnap délutáni sétákat a hepe-hupás vén határban. Ő régen a föld alatt fekszik, humuszá foszoltan, de emléke e napokban visszajár. Soh'sem felejttem el messzenéző, szelid tekintetét, amint megálltunk egy-egy zsendülő buza táblánál. A glóriát ráncos homloka körül, amint belebámult a lehanyatló nap sugárözönébe. Az ég megáldotta ezt az egyszerű székelyt, mert a föld sohasem tömjénezett neki. És nem felejthetem el kérges kezének sokatmondó, meleg szorítását. S beszédét, mely rapszódikusan szakadt fel lelkéből, mint a tengerbe sülyedt tornyok harangszava. „Nézd fiam, kezdette, ez a föld a miénk. Hajolj csak le hozzá, minden kis rög beszél. Minden parányi rész egy egész történelem. Gondolj csak vissza a régmúlt időkbe.... itt éltek őseid. Valamelyik vitéz elődöd e dombról kémlelte a betörő ellenséget. Valamelyik nagyanyád e sárga barázdában adott életet gyermekének. Itt éltek, szerettek, verekedtek, szenvedtek, győztek és elbuktak, akik előttünk jártak, azért, hogy e darab föld reánk maradjon, hogy nekünk életünk legyen... „Fiam, ezt a földet küzdelmek árán megtartottam... Most reád hagyom, de nem mint az egyetlen dolgot, amit neked adhatok. Mert van valami, ami ennél is nagyobb, ami drágább: *a te munkás, becsületes magyar szived!* Ez a te legszentebb örökséged, ez az örök fundamentum, a kőszikla, melyre bölcs emberként építhetsz. Amíg ez lesz az

ős talaj, addig megmaradnak a földek, a lankák és a halmok, a régi ház és az öreg templom s te ember maradsz az ember-telenségben.“

Igy nézhetett Krisztus Péter szemébe, kezében ez az átütő melegség rejtőzhetett, hangjából, ez a megható és meggyőző erő áradhatott, amidőn szavakba öntötte hires, nagy testamen-tumát: „Te Péter vagy, a kőszikla s rajtad építem fel az anya-szetegyházat“.

A változó idők különböző értelmet kényszerítettek e mon-dásba. Színt és sallangot aggattak reá. Ravaszkodó emberek, sőt intézmények, mint a katolikus egyház, önző érdekeik szem-pontjából értelmezték. Híd gyanánt használták, melyen a pápai hatalmat és tekintélyt Krisztustól Péteren keresztül a pápához juttatták. Mély igazság rejlik egy mondásban, mely egészen ide illő: „Sok üdvös és jó dolog elromlik az emberek kezé-ben“. Jézus sohasem hitt a külső hatalom gyakorlásában, soha-sem tört a tekintély kormányrudja felé. Még kevésbé igyekezett ezeket másokra átruházni. Ő mondta: „Aki első és legnagyobb akar lenni közületek, legyen mindenki szolgája.“ A „nagy va-csorára“ az élet kiebrudaltjait hívja, országa elő pilléreiül a a megfáradt és megterhelt lelkeket forrasztja egybe. A hatal-mat nem a külső megnyilatkozásokban, hanem a belső kap-csolódás titkos mélységeiben kereste és gyakorolta. De való-ban ez a mondás nem is Jézustól származik. Hangzik a kriti-kusok makacs állítása. Későbbi korok kieszelt betoldása ez, egy hatalmas tőke, melyet uzsora kamatra adtak utódainknak kufár üzletemberek. És az emberiség csunyán ráfizetett erre a kényszerüzletre. Lehet, hogy igazuk van. Lehet, hogy Jézus sohasem használta e szavakat, melyekből a katolikus egyház ördögi praktikával a kulcsok hatalmát kovácsolta. Nem célunk perbeállni s igazságot vitatni valamelyik tábor javára. Egyet azonban bátran állítunk. Ez a mondás szervesen magában hordja *a hamisítatlan krisztusi szellemet*. És ez a lényeg. Egy dal igazi értékét nem a szerzője neve, hanem a benne megnyilat-kozó lelkiesség adja meg. Próbáljunk tehát a belsejébe, a lényegébe hatolni a szavaknak. Keressük bennök a lelket, mert a lélek az, ami megelevenít.

„Te Péter vagy, a kőszikla s rajtad építem fel az anyaszent-egyházat“. Milyen különös beállítása ez a dolgoknak, afiai. Meny-nyire nem a mi átlag emberi elképzelésünk korlátai közé szo-

ritott megvilágítása ez nagy, örök igazságoknak. Egy szobrász márványba leheli halhatatlan zsenijét. A festő vászonra vetíti, színekbe önti csodás meglátásait. Az építész palotát varázsol idomtalan kőtömbökből. Jézus Pétert, az embert veszi fundamentumnak és szívére épít. Erre a vihart és földrengést álló különös sziklára. Ez az ő szemében mindennél többet jelent. Egy kis hús és izom darab s mégis aranynál drágább, ezüstenél nemesebb, gyémántnál csillogóbb, márványnál tartósabb anyag. Az egyetlen kincs. Saját szavaival erősíti meg: „Ahol van a szívetek, ott van a ti kincsetek“. Ez az örök fundamentum.

Madách Imre halhatatlan művében, Az ember tragédiájában megkapó színekkel, mély költői lendülettel rajzolja meg Jézus érdekes meglátásának lényegét. Faraó, Egyiptom hatalmas királya gulákat épített. Az ókor épület-remekait, királyi sirtoltokat. Csattog az ostor a katonák kezében, vér fröccsen az alélt rabszolga testéből, ezrek pusztulnak el a kockakövek között. Faraó az iszonyú szenvedések felett áradozó lelkesedéssel magyarázza:

„... itt e művel, melyet alkotok,
Azt tartom, hogy megleltem az utat,
Mely a valódi nagysághoz vezet.
Művészetét a természet csodálja
S évezredekre hirdeti nevem.
Nincs földindulás, nincs vész, mely ledöntse:
Erősebb lett az ember, mint az Isten.“

— — — — —

De szól a cáfoló-szellem:

Faraó! „Amig csókolódtok,
Nem érzed-é a lanyha szelletet,
Mely arcodat legyinti s elröpül?
Vékonyka porréteg marad, hol elszáll,
Egy évben e por csak néhány vonalnyi,
Egy század évben már néhány könyök,
Pár ezred év guláidat elássa,
Homoktorlaszba temeti neved....
S mindezt nem a mennyrázó fergeteg,
Nem bömbölő földindulás cselekszi,
Csak gyöngye szellő, mely körülenyelg.“

S végül... „tested megmarad, mint a múmia,
Kiváncsisága iskolás fiuknak,
Torz arculattal, melyről elmosódott
Az irás, szolga volt-e, vagy parancsolt.“

A költő tovább fűzi a gondolatot, mint Seherezáde az ezeregy éjszaka meséjét. Van egy más út, mondja, mely az igazi nagysághoz vezet. Van egy más fundamentum, melyre a halhatatlanság templomát építi az ember, *a szív*. Mert ez megtanít érezni mások iránt, megtanít a jajt hallani, a lelki és testi szolgásgot elítélni, megtanít másokért élni. Faraó, midőn ráismer ez igazságra, így kiált fel:

„Mit is ér a dicsőség,
Mit egy személyben ér utól az ember
Milliók vesztével és milliók jajával,
Kikben szintén az az ember lehel?”

— — — — —
„El a szolgákkal! Legyen mind szabad.”

Hogy melyik esetben volt Faraó emberibb és halhatatlan, az világos előttünk, ugy-e afiai. Amidőn a szívére hallgatott, ahol mint tengerben a cseppek, milliók könnyei és vércseppjei gyűltek össze s jajjok között könyörögtek orvoslásért. S Faraó, a magára talált ember, királyi gesztussal megalapozta, lerakta szívében a kegyes emberek anyaszentegyházának fundamentumát. Menynyire igaza volt Jézusnak, amidőn jövőbenező tekintetével nem a Szent Péter remekbe faragott, képzeletet felülmuló épületkolosszusában, nem a Szent Pál katedrálisban, a Kölni Dómban, vagy a Szent István Bazilikában látta az anyaszentegyház felépülését, hanem Péterben, az emberben. Az előbbieket elválasztja az idő, megörlődnek, elkopnak, összeomlanak s talán egyszer csak legendás multjuk, emléke marad. De az ember s kincse: a szív megmarad, *mert a szív él s az élet örök*. Csaknem két éve, hogy Portugália fővárosában, Lissabonban időztem. A sok érdekes látnivaló között Vasco de Gama, a nagy nemzeti hős diadalkapuja fogott meg leginkább. Talán nem is az a monumentális alkotás, melyből ellemi erővel hullott reám a portugál művészet remek kulturája, hanem a kalauzunk tüzes, megkapó ismertetése. S habár beszédéből sokat nem értettem, éreztem, hogy benne felépült egy másik diadal kapu, Vasco de Gama, a nagy felfedező előretörő lelke. Benne volt szemének déli romantikus nézésében, hangjának lágy melódiájában, arcának varázspírjában. S lehetetlen volt meg nem állapítanom, hogy az a belső diadalkapu, arányaiban sokkal szerényebb ugyan, de hatalmasabb s hatásában túléli a külsőt.

„Te Péter vagy, a kőszikla s rajtad építem fel az anya-

szentegyházat". Zúg át lelkünkön újra meg újra Jézus testamentuma s vezet mély, új igazságok felé. Bepillantást ad új meglátások csodás panorámáiba. *A szív nemcsak fundamentum, melyen a halhatatlan anyaszentegyház felépül, hanem összefogó malter, éltető erő is.* A jól lefektetett alapokra erős falakat kell húzni, melyek felveszik a harcot a változó idők viharáival. Nézz meg egy régi várfalat! Évszázadokon át, romboló emberi kéznek s a dühös elemek haragjának koncul dobva, még ma is áll itt-ott fenségesen, Mi a titka ez örök megdöntetlenségnek? A régi építők legjobb tudásuk szerint forró mészbe rakták a kockaköveket vagy a téglákat, hogy ezzel a ténykedésükkel mintegy összeragasszák, eggyéforrasszák a falat. De a forró mészhez még hozzá adtak valamit: az ő meleg szívöket. Kalapács helyett szívük dobogása verte be a követ a kő mellé, téglát a téglára, víz helyett verejték cseppjükkel oltották meg a süstergő meszet s vérükkel pecsételték meg napi munkájuk. A legnagyobb odaadással és áldozatkészséggel dolgoztak a vár falán, hiszen ez életet és menedéket jelentett mindannyiuk számára. Szívet adtak a munkához, forró, dobogó emberi szívet. „Kőmives Kelemenné” című székely balladában olyan megragadóan jut kifejezésre ez eszme. Kőmives Kelemen Déva várának felépítéséhez fog. De munkáján, Isten a tudója, mintha rajta volna a rontás szelleme, a sikertelenség uralkodik. Amit estig raknak a szorgos, munkás kezek, leomlik reggelre s amit reggel raknak, leomlik estére. Magába merülve töpreng Kőmives Kelemen. Kutatja az okot, átok-e vagy boszszú, mi munkáját sujtja? Bármi legyen az ok, áldozattal ki kell engesztelni. Nagy dolgok nagy áldozatokat követelnek. Így jut el Kőmives Kelemen a gondolatra, hogy az első látogatóját, bárki legyen is az, feláldozza s hamvait a malterbe keveri, hogy így összeragassza a széthulló várfalat. Alig döbben át lelkén e rettenetes elhatározás, mélyen a völgyben fölfelé vágató kocsiját s kocsijában feleségét pillantja meg. Kőmives Kelemen szörnyű lelki állapotát nem szükséges ecsetelnünk. Fogadását betartotta, mert ember volt, kinek adott szava felbont-hatatlan és megfellebbezhetetlen szerződés. És a várfal rendületlen állott, mert egy meleg asszonyi szív fogta össze. A fal több lett, mint hideg kövek rendbeszedett, egymásra rakott hal-maza, a fal élt, sohajtott, sírt és szenvedett, ha megnehezedett az idők járása a várbeliek felett, mert egy befalazott emberi

szív szétágazó meleg vérere szoritotta egymáshoz a köveket.

Testvéreim! Ti, akik egy életen át e templom falai közé jártok imádkozni, gondoltatok-e arra, hogy e hideg fehér kőhal-mazból csaknem egy ezer éves mult néz le reátok. Ugy képzelem e templomot, mint intő jelét az ős idők szellemének. Mintha elmúlt századok megtestesült lelke állana e hegyfokon s hallgatná csöndben elmerülve az Olt meséjét. Mint egy égbenyuló felkiáltó jelt, melyen e szavak olvashatók: *Sziveteken épül fel az anyaszentegyház*, amint a szivekből, az ősök áldozatos szivéből nőtt ki e torony, emelkedtek ki e falak. Hisz nincs egyetlen kődarab, nincs egy szemernyi vakolat, mely szivet, adást ne foglalna magában. Ezért áll és él ez Isten háza megdönthetetlenül..... Testvéreim! Virágfakadás, virágültetés ideje van. Az embercserélő május eljött. A jövő harsonája zsong körül, hív erős, kitartó munkára. Munkaidődből lopj ki egy percet, zarándokolj el apád sirjához, hullass egy forró könnyet, ültess egy szál virágot a besüppedt hantra s fogadd meg, hogy érte, az ő emlékéért szivedben rakod le az anyaszentegyház pilléreit. Ahol minden követ a jóság és szeretet maltere köt össze. S aztán feszíts ki egy színes hidat, a hit hidját az ég felé, emelkedj e hidon Istenhez és kérjed őt alázattal, hogy új munkádban segítsen meg. Ha őszintén imádkozol, ő bizonyára megsegít. Ámen.

A virág és ifjúság.

(Konfirmációkor.)

„Tekintsétek meg a mezők liliumát“...
Lk. XII. 27.

(Az én legelső megkonfirmáltjaimnak, meleg szeretettel).

Egy csokor virág! mennyi gyönyörű valóság. Mennyi álmom, üzenet, szín, varázs és mennyi emlékezés! Egy csokor virágban a tarka álmok beteljesüléséről regél a rög, megújuló életvirulásról üzen a tavasz. Bokrok alól, zúgó patak partjáról, lankás hegyoldalról, szelid völgyekből száll, zsong e nagy, bő-dító üzenet. A lélekbe ütődik e varázs-zsongás s ott az örömnék és ujjongásnak dalát pendíti meg. Egy dalt, amely után

szinte eleped a lelkünk, amelyet annyiszor visszavágyunk, visszakönyörgünk szűkmarkú, uzsorás életünktől... Egy csokor virág, a színek csodálatos valósága. Haragos zöld, csillogó fehér, filozófus kék, lángoló vörös s ki tudná sorrendben mindet elmondani. Hol van a kéz, az ecset, a gondolat, a vászon, mely versenyezhet ennyi színpompának tökéletes gazdagságával?... És egy csokor virágban mennyi emlékezés... Az első együgyű szerelemvallomás, az első nagy siker, az első nagy csalódás, boldogságot ígérő nászlakomák, szivettépő temetői jelenetek, egy áldott kéz érintése, egy ránkhulló tekintet selymes simogatása vagy fájó borulása: maga az ezerarcu élet.

... Egy csoport ifjú a színes álmok, suhanó vágyak, tarka remények, édes és borus emlékek csodálatos egymásbafonódása. Az álmoké, melyek a bölcsődal reánkboruló hangulatában születtek meg s mindvégig velünk maradtak édesanyánk meleg tekintetében, ölelésében, simogatásában. A vágyaké, melyekkel körülöveztük gyermekeink életbepattanó, mosolygós arcát, melyekben nagynak, szépnek, delinek láttuk őket, őket, akik most itt ülnek előttünk, mint élő valóságok, hogy hitükről bizonyosságot tegyenek... Egy csoport ifjú mennyi emléket elevenít fel. Emlékszel-é testvérem, mintha tegnap történt volna, mi ültünk itt e padokban pirosuló arccal, zakatoló szívvel, szent mámorral telten, életünk legnevezetesebb perceit élve át... Valahol az utolsó sorokban meleg szívből meleg könnyek buggyantak föl, a szülői örömnök drága gyöngyei s halkán mosták, árkonták a ráncos-fehér arcokat. Ma csaknem mind eltűntek a régi arcok, csupán titkos üzenetük jön vissza néha az emlékek zsongó rajában. Ma mi foglaltuk el helyüket, a sir-világ lakóinak helyét, szülőkké érett egykor-gyermekek. Ma nekünk úszik örömmámorban a lelkünk s telik meg forró könnyel a szemünk, mert szivünkből kinőtt virágaink, drága gyermekeink most bontják, tárják ki lelki szirmaikat egy reánk nevető isteni tekintet felé.

* * *

Kedves ifjak! a ti korotok s bizonyágtévéstök egybefonódik a virágnylás idejével. Volna-e alkalmasabb tanács, kérés, intelem számotokra, mint Jézus egyszerű szavai: „Tekintsétek meg a mezők liliomát...” Merüljétek el a színpompák csodálatos gazdagságában, az illat megejtő mámorában, fürödjék meg lelketek a szépség tengerében. Élvezzétek, szeressétek a virá-

got, mert ki azt szereti, rossz ember nem lehet, *de tanuljatok is tőle*. Valóban ez az igazi értelme Jézus egyszerű intésének. „Tekintsétek meg a mezők liliumát...”, tekintsétek meg és tanuljatok!

A fürtös gyöngyvirágtól tanuljatok fehér ártatlanságot, szív tisztaságot! Ifjú lelketekre az élet ezer csalóka öröme les s ha nem álltok résen, könnyen megejt. S mint ravasz szerencsejátékos, csak egyetlen alkalomra hív s ez egy alkalomért mindent ígér. Mert jól tudja, ha az első lépésnél törbeestek, övéi vagytok menthetetlenül. Egy csepp arzén, kutakat tehet ihatatlanná, egy alpesi hegycsúcsról lefelé guruló hógomolyag, lavinává nőhet, egy ballépés, élettragédiák csirája lehet. Mindenek felett, tehát őrizzétek meg szivetek tisztaságát és ártatlanságát, mert az irás szavai szerint: „abból indul ki minden élet”. (Példabeszédek IV. 23.)

Az ibolyától tanuljatok alázatos szerénységet. A napokban olvastam egy bájos kis történetet, melynek elmondása nagyon kisért... A királyi kertben szokatlanul nagy bánat vett erőt a dísznövényeken. A tölgy szomorú volt, mert nem hozott virágot, a rózsák, mert nem érlelt gyümölcsöt, a szőlő, mert a falhoz kellett kapaszkodjék s nem vethet árnyékot. „Semmi szüksége a világnak reám”, busongott a tölgy; „Jobb volna, ha meghalnék”, rapszodiázott a rózsák; „Mi jót tehetek én”, sóhajtott a szőlő. Kis vártatva jött a király s meglátott egy viruló szál ibolyát egy bokor alatt. Miért vagy te olyan vidám, mikor a többi mind olyan szomorú? Azért, felelte az ibolya, mert te ide állítottál, hogy virítsak, illatozzak s szerény alázattal reád nevessek. Ifjaim! eljön az idő, mert hiszen ez emberi végzet, hogy álmaitok megcsalnak, terveitek halomra dőlnek, lelketek színtelenné válik, mint a dérütötte mező s ti irigy szemekkel néztek a boldog előre törőkre, sikert aratókra. Éltetek egy elpazarolt, üres valaminek fog látszani, értéktelenné válik. Jobb volna meghalni, majd panaszoljátok barátoknak s jó ismerősnek. Ilyenkor gondoljatok csak vissza az elmondott kis históriára. Vajjon nem lehetetlenségre vágytatok, erőteket meghaladó, dőre kártyavárat építettetek, délibábot kergettetek valóság gyanánt, nagyzást, versengést hajhásztatok? Tekintsétek meg az ibolyát s tanuljatok tőle. Bokrok alatt virít, ahová az isteni kertész keze ültette, szerény alázatosságban, de illata messze terjed s megmámorosítja a levegőt,

A nefeletstől tanuljatok üde szendeséget és hűséget! Tekintsétek meg e virágot, tó partján vagy sirhanton virít, mindig magában rejti, üdén tükrözi a mosolygós ég szende kékségét. Vágott rendekbe hullva, kunyhók egyszerű asztalán, menyasszonyi koszoruba kötve, hervadása közben is megtartja üdeségét s reád nevet, mint álmából kinyílt gyermeki kék szem. Neve magában hordja magyar szótárunk legszebb szavát, mellyel az igazi hűség lényegét akarjuk kifejezni: *nefeletts*. Ne felejtsetd, hogy életed egy sorozatos áldozatok eredménye. Az első ösztönös megmozdulásod anyád szive alatt, jelezte, hogy csakhamar egy gonddal több száll szülőid vállára. Egy darab kenyérrel, ruhával s a szeretetnek és türelemnek mérhetetlen mennyiségével több kell a családban.

A költővel együtt oktatlak:

„ . . . ne feledd:
E föld, mely adta életed,
Hősök, csodák hona.
E népnek, mely hord néma bút
És örömeiben sirni tud,
Nincs párja, rokona“.

Egyedüliségében te vagy a fenntartója, vigasztalója, mindene. Ne felejtsetd, hogy unitárius hited, melyről most bizonyosságot kívánsz tenni, egy rendkívüli élet martiromságából nőtt ki s századokon keresztül az önmegtagadás, hithűség legendás példaszerűségéből táplálkozott. *Ne felejtsetd, légy hű mind halálig!*

A rózsától tanuljatok türelmet és hitet! Az egyik kínai filozófus érdekes és tanulságos történetet beszél el apjának elkényeztetett rózsafájáról. Valami ritka példány lehetett a szóban forgó rózsafa, mert az öreg ur, aki különben nem nagy rajongója volt a virágnak, kivételesen figyelemre méltatta. Gondosan kapálta körötte a földet, öntözte, oldalhajtásait óvatosan metszette s az első bimbó megjelenését izgatott, boldog várakozással leste. A rózsa szinte mintha játszott volna vele, tempós lassúsággal, túlzott óvatossággal termelte ki magából zsenge ifjúságának első bimbóját. Aki közelről figyelte azonban, észrevehette, hogy milyen hatalmas munkát fejt ki ez az ugynevezett elkényeztetett virág. Amíg a talajból felszívott egyszerű nedvet törzsében felhalmozva, leveleiben feldolgozva, illattal és színnel keverve a bimbóba hajtja, ott egyes szíromlevelekben művészi színárnyalással elosztja, közben figyel a környezet

külső hatásaira, dére, fagyra, tövis-katonákat állít fel, hogy védencének élete felett őrködjenek a reátörő ellenséggel szembe, hogy végre a rózsa, mint mosolygó királyleány, a nap felé kibomoljon. Meghatottan állt meg az öreg kínai az első várva-várt virágnál s vége-hossza nélkül csak ezt hajtogatta: *Valóban, csak türelem teremhet rózsát.* Csak a türelmes, de kitartó munka hozhat eredményt. És ez a rózsa csodákat művelt az öreg emberrel. Hitet öntött beléje. Félben maradt munkáját újra megkezdte, sőt egy merész lendülettel élete legmerészebb álmának megvalósítására, házának felépítésére sarkalta. Lassan folyt a munka, mert nagy elfoglaltsága közepette csak étkezés előtt és után hozhatott egy-egy hát követ, de ő nem lankadott, szüntelen a fiatal rózsafára gondolt és türelmesen dolgozott.

Ifjaim! életetek azonos a rózsafa sorsával. Végtelen hosszú és fáradságos munka árán érhetek el valamelyes eredményt, különösen ti, akiknek a rangból, társadalmi előnyökből mondhatni semmi sem jutott. Minden arasznyi előbbrejutásért, emberi megértésért meg kell verejtékeznetek. Sose' csüggedjete! Gondoljatok a rózsára s tanuljatok tőle türelmet és hitet. Mindentől megfoszthat benneteket az élet, de ha e kettő megmarad, még mindig gazdagok lesztek. Jellemszilárdságotokat lassú munkával építhetitek ki, naponkint csak egy-egy jellem-követ fektethettek le, de ha egyszer felrakhatjátok, befejezhetitek a falat, rendületlenül meg fogtok állni az élet viharában.

Ime ez az értelme Krisztus mezei prédikációjának. Egyszerű beszéd, de a boldog élet örök textusa ez: „Tekintsétek meg a mezők liliomát!” Tekintsétek meg és tanuljatok! Ámen.

A láthatatlan dolgok hatalma.

Alapíge: János III. 8. „A szél fú, ahová akar, zúgását hallod, de nem tudod honnan jön és hová megyen; így van mindenki, aki a lélektől születik”.

„Szeretem a fát, a hegyet, a madarat, a felhőt”, mindent, ami magasba tör, mert ez az emberi léleknek is egy tulajdonsága. Szeretem a vad vizek zúgását, az erdő visszhangját, a

fülemile énekét, az élet lázas lüktetését, mert földöntúli gyönyörrel tölti el lelkemet. Szeretem a virágot, mert Isten alkotó kedvének a szépségéről beszél. Szeretem a csillagokkal teleszórt eget s önmagamban az erkölcsi törvényt, mert mindez a Teremtő rendszeréről, bölcsességéről győz meg engemet. Szeretek mindent, ami él, ami küzd és alkot, ami Istennek munkatársul szegődik. Ezek között kimondhatatlanul szeretem a lenge szellőt, mert egy nagy világtitkot nyilatkoztat ki, a *láthatatlan dolgok hatalmáról beszél.*

Van, aki félelmesen tiszteli a vihart; van, aki bömbölő hangjaiból szimfóniát komponál; van, aki Isten ostorának nézi s a világra szabadított gonosz szellemek diadalát látja benne. Én bizonyos sajnálkozással és megvetéssel szoktam szemlélni, mert a mi életünk torz arculatát és veszedelmeit szimbólizálja. A vihar hangos és fenhéjázó, eredetére és hatalmára büszke, önző, lealázó és pusztító. Nem ilyen a lenge szellő. Pedig a vihar ikertestvére. Az ő bölcsője is ott ringott valamelyik tengeröbölben, valamelyik sziklás völgy szorosában, az északi vagy déli sarkon, vagy a sivatag tüzes hátán. De a szellő ezt nem firtatja. Nem könyöklő és nem pusztító, a sorsára bízza magát, mint a jó gyermek a szülőjére. Nem kényszeríti a világot, hogy előtte földig hajoljon. Vidám, jókedvű és csevegő. Lány hullámu dallamot játszik, melyre ezerszínű táncot roppnak a rezgő nyárfák ezüst-szürke levelei. Itt-ott gyöngéden megcibálja a virágok boglyas fejét, drága porral hinti be a szorgoskodó méhek hátát, a régi házak repedésén bekukucskál s ha besurran, port fu le a fakult képek kereteiről. Sok kedves dolgot cselekszik és sok hasznos munkát végez el. Szárnyára kapja a bóbitás virágmagvakat, körül babusgatja őket s ha útjában alkalmas helyet talál, széthinti az anyaföldön. Ülteti, színezi, keveri az Uristen tarka kertjét, a természetet. A vándor porlepte, izzadt homlokát enyhe árammal hűsíti, a levegőt örök mozgásban tartja, mintegy világ-lélek-ventilátor. S mindezt úgy cselekszi, mint egy szerény ember. Ha közélről nem figyeled, még a zúgását sem hallod. Csak érzed, hogy fú. S fúvásában mérhetetlen hatalom rejtőzik. Egy láthatatlan erő hatalma.

Az egész teremtett világ a láthatatlan erők hatalmára van berendezkedve. A nap ultra-viola sugarai, melyeket A. J. Thopmson világhírű angol tudós szerint a hangyák látnak, mi a teremtés koronái nem látunk, — egy érdekes vonás a mi

fizikai alkatunk tökéletlenségéről, — az utóbbi időben nagy szerephez jutottak az élő lények világában. Ma tudjuk, hogy nélkülök nincs szerves élet ezen a földön. Összpontosított erejük hatása az orvosi tudományban egyenesen nélkülözhetetlen. Ókos felhasználásukkal reménytelen eseteket gyógyítottak. S hatásukat illetően még nagy meglepetésekre számíthatunk. Honnan vegyültek a nap sugaraiba és hogyan, ki tudná azt megmondani. Csak ott vannak, hatásukat érezzük, gyógyító erejüket boldogan használjuk föl.

Igy vagyunk a *villamossággal*. Eredetét, lényegét még ember fel nem fedezte, elfogadhatóan meg nem magyarázta. Csak annyit tudunk róla, hogy bizonyos gépek, dinamók segítségével árammá lehet fejleszteni. Az áram ereje csodákat művel, bonyolult és sok-színű, mint a nyugati ember élete. Hatására villanyos kocsik százai robognak a nagy városok zajos utcáin, drótkosarak száguldnak a bányák sötét tárnáin ki és befelé, gépek kattognak a mammut gyárakban, világosságra derül a sötét éjszaka, művészi kivitelű hirdetmények kápráztatják a szemet. Hogy ez a láthatatlan erő honnan jön és hová megy, men tudjuk, csak a hatását tapasztaljuk minduntalan s ha egyszer valami világcsoda folytán megszűnik létezni, magával temeti életünknek egy csomó kényelmét és boldogságát. Valamikor aggódva kérdeztük, hogy mi lesz a világgal, ha kifogynak az olaj és a kőszén? Megáll vagy összeomlik ez az egész géprendszer-civilizáció. Ma ez senkinek nem jut eszébe, mert itt van a villamosság, mely nemcsak pótolja az anyaföld eme nyersereit, hanem kihasználási lehetősége jóval felülmúlja azokét.

Vagy végy kezébe egy darab mágneses vasat. Közönséges megfigyelésre olyan, mint a többi vas-darab. De láthatatlan részecskéiben valami titokzatos erő rejtőzik. Apró kis fémlémezek úgy sietnek feléje, mint éhes gyermek anyja kebelére. És úgy csüngnek rajta, mint gyümölcs a fán. A vonzó erő hatalmának az eredetét nem tudjuk, de hatását ismerjük s a nyugati ember nagy fontosságú következtetéseket vont le ezen ismeretből.

A felfedezés óta talán a magnetizmus izgatta a legtöbbet az emberek gondolkozását. Mi lehet a vonzó erő és honnan jöhet. S a nagy titok megfejtéséből sok élelmes ember kitűnő hasznot huzott. Elsősorban az orvosok, ki közül nem egy világ

hírnévre emelkedett a mágneses gyógykurájával. Egy mágnes vassal egyszerűen megérintette a beteg ember fájó testrészét és kész volt a hatás. Ma ezt közönséges csalásnak, kuruzslásnak minősítjük. Jóllehet még ma is vannak hiveink között igen sokan, akik hisznek a hasontermészetű gyógyzóban, melyet falusi csodadoktorok bőkezűen és nagy tudákossággal ajánlanak a hiszékeny embertestvéreknek. A hatás az ilyen esetekben gyakran szomorú és tragikus.

A láthatatlan erők hatalmának a kihasználása, hála a tudomány vívmányainak, más, helyesebb irányba foglalta le az ember fölfedező és alkotó vágyát. Így a mágneses erőnek a felhasználása is. Az egyetemes érvényre jutott elv alapján, t. i. hogy a földünk bizonyos pontjának is meg van a mágneses vasdarabhoz hasonló természete, vonzó ereje, ma az iránytű segítségével hajók indulnak el a végtelen tengereken a „jóreménység“ partjai felé.

„A szél fú, ahová akar, zugását hallod, de nem tudod honnan jön és hová megyen...“ Ez a törvény áll a fizikai világban s a láthatatlan dolgok hatalmáról beszél. De áll ez a lelki erők életében is. Vagy ahogy a Biblia kifejezi, mindenki életében, aki lélektől születik. Akiben nagy lelki erők uralkodnak.

Vegyük az anyai szívet. Ez avat anyává minden asszonyt. Ez alkotja az anyai gyöngédség mélységét, melyet nem lehet semmiféle mérő ónnal megmérni, az anyai féltés és vonzalom báját, melyet nem lehet eléggé ragyogó színekkel lefesteni, a megbocsátani tudás határtalanságát, amelyet csak egy anya tud megélni. Nem tudjuk, hogy honnan jön és hová megyen, csak itt látjuk az örök anya égszín mosolyában, meleg ölelésében, aggodásában. Természetesnek vesszük, ha van, sohasem kérdezzük, hogy miért van, de ha kihull életünkből, e pótolhatatlan veszteséget könnyezve megsiratjuk. Mert jól jegyezd meg afia! az édesanyai szeretetet nem pótolja semmi a világon. Mert lényegében semmi sincs hozzáfogható. Az anyai szeretetnek csupán három arculatát hoztam fel testvéreim. Ez a három vonás fényesen igazolja az állításom. Az anyai *gyöngédség* gyermekében királyfit és király-leányt lát s anyaságán keresztül ösztönösen megérzi a minden-ember királyi méltóságát. Számtalan esetet hozhatunk fel a történelemből és az életünkből. A *féltő vonzalom* egyenesen legendás színezetű. Bizonyára mindannyian ismeritek az alábbi megható kis történetet. Az

édes anya búcsúra megy. Útközben saját fia megtámadja és kitépi szívét. A gyilkos fiú véres szívvel a kezében, utnak indul. Furcsán kezdi érezni magát, megtántorodik, mogbotlik. S ekkor megszólal a kézben vérző anyai szív: *Megütötted-e magadat, édes fiam?* Gondolkozzatok testvéreim! van-e ehhez fogható féltés? Vagy vegyük a *megbocsátani tudást*. Nem régen hallottam két asszony párbeszédét. „Hogy viselkedik a fia“, kérdezte az egyik, némi sajnálkozással. „Mint régen, javíthatatlanul züllik“, felelte a másik. „Ma éjszaka is úgy rontott reánk, mint egy vad állat, borzasztóan büntet az Isten!“ „Ha az én fiam volna, rég kivettem volna a szürét.“ „Igen, én is rég kidoztam volna, ha a maga fia lett volna. De látja ő az én fiam.“ — Lehet, hogy a tékozló fiú a szentséges pillanatban anyját szidta valamelyik szennyes korcsmában.

Láthatatlan és leírhatatlan hatalom: édes anyai szív! beárva a mi életünk nélküled s mi mégis irántad be hálátlanok vagyunk. Sohsem értékelünk, amíg élő vagy, csak amikor elveszítünk, akkor tudjuk, hogy mit jelentettél számunkra és hogy mennyire szerettünk.

Afiai! az anyai szív mellett van egy másik hatalmas erő, mely életünkre elmondhatatlan befolyást gyakorol, a honszeretet, mely ha távol esünk otthonunktól, egy különös lelki állapotban jut kifejezésre. A világpolgárius angolszász gondolkozás ezt az állapotot „hon-betegségnek“ nevezi és méltán. Ez az érzés, ha eluralkodik rajtad, fölér bármelyik gyötrő betegséggel. Az angol ember, akinek birodalma földünk egyharmadára terjed ki, érdekesen találja meg a gyógymódot reá. Ha távolesik otthonától, beosztott időközökben szabadságot és hazatérést biztosít magának. S ha megsporolt pénze nem futja egy palotára valamelyik város villanegyedében, a régi temetőkertben egy sirhelyet vásárol magának.

A honszeretet fogalma meghatározatlan távolságok között mozog. Pedig lényege benne van egy maroknyi barna rögben is. Rögben, amelyet kis gyermekkorodban játékos kedvvel öröktél ujjaid között, vagy férfi korodban vánkosnak vittél hazád határán túlra. S ha nem vitted, boldogtalan voltál egész életedben.

Csodálatos az ember élete és viszonya e maroknyi röghöz. Jön óra, amikor elfog a vágy, hogy elszakadjunk tőle, elmeneküljünk hazulról. Egy ideig, talán az újdonság sikerének hatása alatt, elnyomjuk a mögöttünk maradt otthon egyszerű

képét, de végkép elszakadni tőle nem tudunk. Mert elszakíthatatlanul köt a rög:

„Ha nem selyemszállal,
Köt a rög kötéllel,
Koporsókötéllel“

A költő mondja a vágyak „göncöl szekerén“:

„Lenn hagytam mindent, mindent, ami fájt,
Kelnek szívemben új melódiák,
A végtelenség árja szinte fölvet...“

S mégis jó volna fejem alá tenni
Egy kis maroknyi édes anyaföldet“.

És köt az emlékek hatalmával. Édesanyádnak visszacsendülő, drága figyelmeztetése, midőn megkondult templomod öreg harangja: „Gyermekem, hallod-e, jöjj, imádkozzunk“, az első fehér álmod s mindaz, ami drága multi életedben. Mind köt ide e maroknyi barna röghöz.

Sok intelligens ember vallja, hogy a nagy világ a hazája, mindenütt otthonra talál. Csodálom ezeket az embereket, de nem tudom megérteni. Kivételt képeznek az egyetemes törvény alól. Még Jézus, a legnagyobb világpolgár, a legeggyetemesebb ember sem sorozható e csoporthoz. Hiszen az irások szerint bizonyos előszeretettel gondolt kis hazájára. Jeruzsálem pusztulására gondolva, könnyekre fakad.

Aristotelesnek, a híres görög bölcsnek van egy megszívlelendő állítása: „Akinek sok barátja van“, mondja ő „egy barátja sincs.“

„Egyformának lenni mindenkihez:
Emberfeletti nagy szív kell ehez.“

Én a szívemet szétszakítottam,
Ahány darabja, annyifelé van.

Pár rongy darab jutott mindenkinek,
És nem jutott az egész senkinek.“

Igy vagyunk a honszeretettel is. Igazán és mélyen szeretni csak egy földdarabot, a te honodat lehet. A kitágult, nagy szeretet szétfoszlik a megmérhetetlenségben.

Honnan jön ez a különös honszeretet, mely egyformán ural minden embert a sarkok lakóitól a forró égöv lakóiig, nem tudni. Isten oltotta-e a szívünkbe, vagy nevelésünk ered-

ménye? Nehéz eldönteni. Talán mindakettő. A kettőnek egy szerencsés keveredése, amely énünkké válik s lépést tart lelki életünk kifejlésével: elmélyül és kitágul. Egy meghálálhatatlan ajándéka az életünknek, mert nincs szerencsétlenebb lény a világon, mint a gyökértelen, hontalan ember... Itt van ez a drága ajándék, élj vele, hallgasd, amint csendben, mint a szellő, átzúg a lelken. Szeresd és soha meg ne tagadd, mert önmagad sujtod legfájóbban vele. Nézd testvérem, a fa nem tagadhatja meg a napot, amely őt felnevelte. Ha szivedben elhidegülés üt tanyát, gondolj azokra, kik térdig lejárt lábbal, sovány vízre és kenyérre is jönnének, csak *hazajöhetnének*.

A lélektől született embernek van egy harmadik ajándéka, *a hite*. És épen a te drága unitárius hited afiai! Úgy születik csendben, szerényen, mint a szellő, de hatása és munkája folytonos. Honnan jön és hová megy, nem tudni. Benne van az Isteni élet érverésében. Most látható lesz, majd fegyverek, a durva erőszak sziklák alá szorítják. Ott is működik. Embereket készít elő a mártir halálra.

Mi a lényege a te unitárius hitednek? Nem tudsz felelni reá. Mások egyszerűnek, dogmák pusztá tagadásának nyilvánítják. Te mélyen elcsodálkozol ezen a megállapításon. A te hitedet, igaz, nem lehet hitrendszerbe foglalni, de *egyszerűsége nem a leszűkített, felszínes jellemvonásában, hanem átható világosságában áll. A te hited nincs könyvekbe írva, azt nem lehet megtanulni. Azt meg kell élni és mindenk felett ki kell érdemelni. Unitáriusnak születél, de unitáriussá kell lenned. A te hited az isteni élet útja. Az örök fejlődésé, a tökéletesbülésé.*

„A rossz polgár”, mondja egy nagy államférfiú, „vétkeesebb az anyagyilkosnál, ez magát teszi árvává, az milliók anyjának sírját ássa”. Mit mondjunk a rossz unitáriusról. Az lerombolja Isten képmását önmagában és hitsorsosaiban, elzárja a közös utat Isten felé.

Évekkel ezelőtt ott sétáltam a Csendes tenger partján. Fehér vászonvitorlás csólnakok, mint ott felejtett fehér álmok, lebegtek a végtelennek látszó tengeren. A tenger mélyen mormolta örök zenéjét. Egyszerre kedvem támadt, hogy egy rendelkezésemre álló csólnakon a parttól egy pár kilométerre eső sziget-csoportra evezzek. A hullámozó kékség fölé nőtt apró fekete foltok, régóta ingerelték kíváncsiságom, Itt volt az alkalom, hát kielégítettem. A szigeteken egy nagyszerű látvány ragadott

meg, parti virágok rokon-társasága. Itt is pipacs nőtt, halványsárga és tüzes-piros, mint kilométerekre a szárazföldön. A szél hozta, az enyhe szellő, az varázsolt virágos kertet a kopár, barna sziklákon.

A láthatatlan erők ép így működnek a fizikai világban és a te lelkedben is afia! Tárd fel a kepukat, húzd fel a zsilipeket, hadd áradjanak, hadd működjenek ott az anyaszív féltő melege, honszereteted varázsa, unitárius hited glóriás fénye, ragyogása, hadd tegyék szebbé és boldogabbá lelkednek kertjét; életedet! Ámen.

A feltétlen bizalom.

Mt. IX. 2. v.

A Biblia, mint a székely ember előadó modora, szűkszavú és drámai, mint a székely ballada. Egy-egy odavetett nagy körvonalú mondásban vagy szóban, egész életképeket elevenít meg, élő, mozgó alakokat idéz fel emlékezetünkben. Vagy olyan, mint a névtelen katona süppedő sírján málló kis kőkereszt, mely semmit sem mond a közömbös elhaladónak, de a hallgató, figyelő léleknek annál többet beszél. Beszél egy virágjában derékbaszakadt életről, szent hevületről, mártir halálról. Egy gyászbaborult kis otthonról, fájó özvegységről, vagy egy kisírt szemű öreg asszonyról. A színes, összeomlott álmokról s mindarról, amit egy reményteljes ifjú élet ígér. Beszél a háború borzalmairól, bűnről, szennyről, nyomorról. Egy árva nemzedék átkáról és vádjáról. Egy fájó emlékeztető, egy tükör ez a kőkereszt, melyben álcás, csunya valónk visszaverődik.

A Biblia szűkszavú drámaisága gyakran megtéveszti az olvasót s látszólagos ellentétekben tünteti fel a tényeket. Mit akar Jézus ezzel a kitételrel mondani, kérdezheti közületek bárki, afiai! „Megbocsáttattak néked a te bűneid.“ Hiszen ez az ember ha bűnös volt, százszor megbünhödött érte. Bénult tagjai, melyek nem érzik többé baráti kezek szorítását, a nap reáhulló, bizsergető csókjait, melyek merev élettelenségben függenek testén, mint száraz, asszott fatuskók, a lassú, fájdalmas elhervadás, a sárga viaszfoltok testén, a diadalmas halál térhódításának szörnyű irányjelei a szív felé, a magát szemlélő, összeroskadó ember lelki zuhanása, vajjon nem elég bér, busás kamatattal, a mult bűnéért? Vajjon van-e ennél fájóbb

bűnhődés? Bizonyára nincs. S Jézus mégis bűneinek megbocsátásáról nyugtatja meg a beteg embert. Itt valami félreemagyarázhatatlanul zavaros. Különben is ez az egész esemény egy babonás iró hiszékeny lelkéből pattant ki s mi, akik a csodák létezésében nem hiszünk, könnyü, sőt lebiráló kezlegyintéssel intézzük el ezt a Jézus élettörténetére reáerőszakolt sallangot. Ez a megoldás azonban nem jelenti a józan gondolkozás győzelmét az élet fiktívnek látszó kérdései felett. Ellenkezőleg, a csata gyáva feladását. Egér út az ilyen álláspont, mely a sötétségből a sötétségbe vezet. A kulcs Jézus mondásához az emberi lélek titokzatos világában keresendő és található meg.

Az egészséges ember, állapotát természetesnek, önmagától értetődőnek találja. Úgy fogadja el, mint a tüdő a levegőt vagy a szem a világosságot. Fogy benne és általa, mint a hó a melegben, vagy gyarapszik, fejlődik, mint a zöld vetés tavasszal. Nem kutatja az eredetét, nem tépelődik állandósága felett. Csak érzi, hogy az egészség benne van az élet egyetemességében és ő él vele mértékkel vagy mértéktelenül. A beteg ember azonban fájdalomra értelmet és magyarázatot keres. Mert a betegség természetellenes állapot. A lázas éjszakák kísérteties vízióiban felmerülnek a nagy kérdőjelek, az izgató miértek. Felmerül a fájdalom okfejtése és mindennek felett az a döntő kérdés, hogy ki küldte.

Az egyszerű ember a betegséget a gonosz szellemek rontó munkájának hitte, vagy egy gonosz istenség ostromlásának, ki kéjes gyönyörrel szemléli az ember szenvedését. Ki az emberre szabadítja minden hatalmát s ha letiporhatja tépi, szaggatja, hasítja testét, mint a vadállat az ő zsákmányát. A valamivel fejlődöttebb műveltségi szinten élő ember felfedezi a bűn és bűnhődés közötti egyenes viszonyt. A bűnhődés a bűnre kérdez. És a bűnhődést, a szenvedést az küldi, aki mindent tud és mindent tehet. „Aki villámot hajít az égből, aki hideget és forróságot küld a földre és meggyújtja vagy homályba burkolja a csillagokat.” Aki mindenható: Isten. Észreveszi és maradék nélkül számon tartja az ember apró vétkeit s ha csordultig telik a pohár, kiönti bosszúját. Ez a felfogás még ma is széles rétegben uralja az emberek gondolkozását. A betegségről még mindig az hisszük, hogy az az Isten ostorcsapása, melyet olykor-olykor érzünk önmagunkon. Ezt hitte a bibliai guttaütött

paralitikus ember és ez a gyötrődés, ez a lelki fájdalom túlhaladta a testi fájdalmát. Jézus nem tett semmiféle csodát, csak egyszerűen visszaadta a beteg lelki nyugalomát eme szavakban: „Bizzál fiam! Megbocsáttattak néked a te bűneid!” Nem magyarázta bő részletességgel az emberi lélek sokrétűségét, titokzatosságát, a bűn-fogalom teológiáját, a fájdalom bölcseletét. Csak ennyit mondott: „Bizzál fiam!” Ne hidd, hogy az Isten a régiek erős, bosszúálló, kicsiny hibákat örökké számon tartó, bűnöket nem felejtő Istene. Az Isten a szerető és megbocsátó Atya. „Megbocsáttattak a te bűneid”. Ha volt bűnöd, eltörölte-tett, már csak azért is, mert szörnyen megszenvedtél. Ne hidd azonban, hogy a betegség Isten veresége rajtad, lehet az Isten tanítása is és pont azért rajtad, mert talán a te nagy, megbánó lelked a legalkalmasabb eszköz mások átformáló tanulságára.

Most felénk fordul a Mester és tovább magyarázza: a betegség, a szenvedés *egyáltalán* nem Isten büntetése, hanem az isteni törvények áthágásának a következménye. Az Isten törvények által igazgat, kormányoz a mindenség felett és a mi életünkben. Ezek a törvények örök időkre szólnak, változhatatlanok. Ezeket nem lehet emberi furfanggal vagy megvesztegetéssel kijátszani. Áthágóinak kivétel nélkül bűnhődniök kell. De a bűnös nincs végérvényesen „elintézve”. Nincs a pokol mélyére taszítva, ahonnan sohase remélhet visszatérést. Számára tárva-nyitva áll az út az isteni törvény felismeréséhez, gyógyulásának visszanyeréséhez. És készen áll a leghathatósabb eszköz, a *bizalom*, csak élnie kell vele.

Hogy milyen felmérhetetlen hatalma van a bizalomnak a lelki és testi felgyógyulásnál, az ragyogóan bebizonyosodott a világháború alatt. Akadtak egyének, kik a háború iszonyát a fronton átélve, elveszítették látó vagy halló képességüket, jóllehet látó vagy halló-szervük szervi sérelmet nem szenvedett. Ezek az emberek a háborút Isten vereségének fogták fel. A véres hulla-foltok a földön, az ágyúk haláltosztó dörgése a légben, az iszonyú látvány megnémította, megsüketítette, vagy megvakította. Mintegy magukra vállalva az emberiség szörnyű átkát és fekete bűnét, a legdrágább kincsüket dobták oda váltságul. Megszólalt a lelkük: Ha ennyire elvetemült az ember, ha ennyire gonosz a felszabadult szenvedélyben megfürdött lelke, ha ilyen szörnyű tetteket képes véghez vinni, gyakran szemrebbetés és lelki undor nélkül, akkor nem érdemes az életre, a szebb,

jobb és igazibb életre. Isten! kiáltottak az ég felé, én nem akarom látni a vérbe mártott hullahegyeket, nem akarom hallani a sebesültek halálhörgését, csonkíts meg, béníts meg engemet! Tudom, hogy nem gyönyörködtet többé a kibomló tavasz, tudom, hogy falum vén harangja nem hív többé imára, nem hallok több zsoltárt, nem látok több színt, árnyalatot, zsongást, életet, de nem látok és nem hallok több iszonyuságot.

Haza jöttek a gyógyíthatatlannak vélt szomorú emberek, tekintetük néma volt, hangjuk nem eredt, de rettenetesen vádolt. Az orvosok minden elképzelhető módon és minden kézenfekvő eszközzel próbálkoztak, de sikertelenül. Végül felfedezték a legegyszerűbb utat, de a leghathatósabbat, a *bizalom felkeltést*. Vissza kellett hozni s beléjük plántálni az elveszített bizalmat, azt, hogy Istennél van megbocsátás a háború borzalmaiban elvetemült ember bűneire, ha ezeket a borzalmakat megbánja és tanulságként felhasználja. „Bizzál fiam!” Csendült meg lelkük mélyén Jézus gyógyító hangja, megbocsáttattak a háború bűnei. Nyisd fel szemeidet s lásd meg Istenedben és embertestvéredben a szerető, megbocsátó vonásokat. Hallgasd a vigasztaló, kibékitő hangokat... A vak ember szemei felnyíltak, mint a virág kelyhe jégverés után és az élet felé, Isten felé ragyogtak. Fülei kitárultak a boldog hangok befogadására, s ajkai zsoltárt mormoltak. Látott, hallott, avagy beszélt. Nem csodatétel volt ez afiai! hanem a feltétlen bizalom természetes következménye.

Testvéreim! a bizalom az élet varázsigéje, melynek csodálatos hatása van az emberi lélekre. A bizalom az élet varázskulcsa, mely előtt nincs felnyithatatlan zár. Szeretném ha ezt megértenétek s ennek fontosságát átéreznétek. A szenvedő embernek, aki hosszabb vagy rövidebb lejárátú betegséggel lépi át az orvosi rendelő küszöbét, szeretném odakiáltani: „bizzál fiam.” A *bizalom a leghathatósabb orvosság*. A koporsó fölé hajlónak megmagyarázni, hogy a *bizalom a legerősebb vigasz*. Annak, aki hatalmat és dicsőséget veszített s most a mult romjain kesereg, lelkébe önteni, hogy a *bizalom a legjobb útmutató az új életre*. Szeretném mindannyiokat elé tárni s örökké előttetek tartani a nyitott Bibliát s benne e szót, e szövétneket, hogy terhetek és fájdalmatok értelmet nyerjen és könnyebb legyen. Amen.